

LES DONES. UNA HISTÒRIA IGNORADA ENTREVISTA A CISQUETA BARUTA I BORDES

Antònia Castellana Aregall

Conec la Cisqueta des que vaig néixer, ja que érem veïnes del carrer del Batlle Josep Folqué, anomenat llavors "carrer que no passa" perquè tenia el final barrat pel canal de la Infanta i els camps de conreu. En aquest indret és on fèiem el Foc de Sant Joan amb tot el que arreplegàvem, anant casa per casa. Als anys cinquanta, el carrer conformava un món petit amb una vida social intensa.

El carrer, el vivíem com a espai de relació comuna: hi jugàvem amb els amics, hi fèiem festes. L'Andreu de ca l'Andal m'hi ensenyà a córrer

La gent de pagès desconeixiem les vacances i les festes en el sentit que tenen ara.

amb bicicleta. Les dones s'ajudaven amb la mainada i els homes feien partides d'escacs. Anar a prendre la fresca, els capvespres d'estiu, asseguts als pedrissos de les portes, era un al·licient diari per a petits i grans. Els menuts aprofitàvem la fosca per jugar a cuít i amagar.

Enguany, la relació veïnal té formes

més individuals, ha desaparegut la vida social dels seus membres i predomina el concepte de carrer com a espai circulatori de cotxes i vianants.

La gent de pagès desconeixiem les vacances i les festes en el sentit que tenen ara. Recordo, de molt nana,

La vida de moltes dones continua estant formada per petits tresors amagats i fugissers.

anar a passeig el diumenge al vespre amb la Cisqueta i l'Antònio, quan ens dirigíem a Can Samaranch, on ell era el sereno. Rememoro que m'agradava perquè eren molt afables i el passeig significava sortir del microcosmos familiar i del barri.

Amb els anys, la Cisqueta i jo vam deixar de viure al carrer Folqué. Fa més de deu anys que la malaltia la foragità de l'espai públic i l'ha reclòs a casa.

Ara, amb motiu d'aquesta entrevista, ens hem retrobat després d'un parell de dècades de no veure'ns.

Sovint, quan ens topàvem amb la

La Cisqueta amb un grup d'alumnes de l'escola de Pepeta Rosinés Pedrerol.

Molins de Rei, plural;
femení, singular

seva filla, la Joaquina Diego, jo li deia: —Haig de visitar la Cisqueta, però no he complert fins aquest gener del 2005 quan s'ha precisat en forma de converses el seu pas per la vida. Ella m'ho retreu i li he donat la raó. Això sí, ho culminarem amb un berenar entranyable amb la Cisqueta, la Joaquina, la Maria Aregall, la meva mare i la Júlia Castellana, la meva neboda, que a l'Escola Estel s'ha fet amiga de la filla de la Cisqueta.

La vida de moltes dones continua estant formada per petits tresors amagats i fugissers.

Quan tenia uns deu anys vaig anar al Centre de Cultura de la Dona, Francesca Bonemaïsson; ho combinava amb el treball al Mercat de la Boqueria.

Quan vau néixer i a on?

Vaig néixer a Molins de Rei, al carrer d'Anselm Clavé, el primer d'octubre de l'any 1914, any en què es declarà la Primera Gran Guerra a Europa. El meu pare era Mateu Baruta Comelles i la meva mare, Joaquina Bordes Julià. El meu germà es deia Miquel, tenia set anys més que jo.

Professió dels pares?

El pare treballava la terra: tenia arrendat el camp de regadiu del Manxol, prop del riu, i conreava la vinya. Teníem arbres fruiters (presseguers, pomeres, pruneres), hortalisses i vinya.

La mare feinejava a l'horta i confeccionava espadnyes a casa (hi cosia la roba i les cintes).

He viscut al carrer d'Anselm Clavé, al carrer de Narcís Monturiol, al carrer de Josep Folqué, al carrer de Joan Maragall, al carrer del Terraplè i ara al carrer Nostra Senyora de Lourdes.

Les dones de la família Baruta.

Anàreu a l'escola?

Vaig anar a escola amb la senyora Pepeta Rosinés Pedrerol. Vaig aprendre a llegir i a escriure. De petita no era de vida i tenia poca salut. M'estava vuit dies al llit i quatre llevada; sempre he tingut bronquitis. Vaig anar poc a escola.

Les persones pertanyents a la Federació Obrera hem envellit, la majoria han mort, no pressionem com d'altres i per això no s'hi fa res. Tot plegat, un greuge amb la nostra història.

Quan tenia uns deu anys vaig anar al Centre de Cultura de la Dona, Francesca Bonemaïsson; ho combinava amb el treball al Mercat de la Boqueria, on els meus oncles tenien una parada de fruita. Al matí, anava a escola i a la tarda, despatxava a la plaça.

M'agrada molt llegir. Ho he fet molt, però no he prosperat. En definitiva, vaig aprendre a llegir i a escriure.

Família Baruta - Bordes a la Font dels Casats.

Molins de Rei, plural;
femení, singular

Quin fou el motiu d'anar a viure a Barcelona?

Quan tenia deu anys em va esgarripar un gat rabiós i m'havia d'anar a curar dues vegades al dia prop de la Ciutadella. El tractament era fort i em provocava mal de panxa. Això motivà que me n'anés a viure a casa dels meus oncles a Barcelona, fins als catorze anys. Vivíem als pòrtics de Sant Josep, a la mateixa plaça de la Boqueria.

A casa estàvem trasbalsats: el meu oncle Jaume Bordes i Julià (un dels fundadors de la Federació Obrera), germà de la mare, s'havia suïcidat. Fou víctima d'un fals testimoni. Deixà tres fills, els pares i la sogra. Un any, per a Reis, la cuinera d'en Francesc Cambó, que em comprava la verdura, em preguntà què m'havien portat els Reis Mags. Li vaig respondre que res.

Jo anava creixent, no hi estava gaire de gust i vaig tornar a casa.

Què va significar per a vós la Federació Obrera?

La vaig viure molt; m'hi trobava molt bé. El meu pare formava part de l'entitat. El diumenge hi anàvem al ball amb la Josefina Pujol, amiga de la fàbrica. No ballàvem, però xerràvem amb els nois. A l'estiu ballaven a la pista, que encara existeix al darrere de l'edifici.

Feien teatre d'afecionats, hi actuaven companyies de fora.

La Federació tenia forn de pa i botiga per als socis. Recordo que hi despatxaven carbó i sabates.

En Jaume Font i Guitart (batlle durant la República), durant molt de temps, però sobretot en el temps de la guerra, era l'ànima de l'entitat, però hagué de marxar.

Destacà molt l'Onofre Bordes i Roig, el meu cosí, que viatjà fins i tot a Anglaterra com a representant del Sindicat Agrícola de la Federació Obrera. Anà de voluntari al front de guerra amb en Miquel Torelló Pagès, que no en tornà.

No me'n crec cap, de polític. Hem recuperat la Federació Obrera i ara

LES DONES. UNA HISTÒRIA IGNORADA ENTREVISTA A CISQUETA BARUTA I BORDES

Antònia Castellana Aregall

esdevé una propietat encantada. Les persones pertanyents a la Federació Obrera hem envellit, la majoria han mort, no pressionem com d'altres i per això no s'hi fa res. Tot plegat, un greuge amb la nostra història.

Cisqueta, quina ha estat la vostra feina laboral?

En tornar a la vila, ajudava a casa, al camp i anàvem a vendre els productes agrícoles a Rubí i després a

Hi treballo dels setze fins als cinquanta anys, en què se'm concedeix la jubilació per malaltia. Tinc un càncer a la matriu i m'haig de sotmetre al tractament de la bomba de cobalt.

Quines han estat les vostres afec- cions?

Fer labors, fer ganxet, passejar... però, sobretot, les meves grans pas- sions han estat llegir i cuinar.

Quan era jove, a casa la mare, abans de rentar, es posava la roba en remull per estovar-la amb ai- gua de pluja; al damunt s'hi po- saven cendres de forner i aigua calenta.

Sabadell. El trajecte el fèiem amb carro; només pujar-hi m'adormia fins que arribàvem a lloc. De tota manera, continuava delicada a causa de la bronquitis.

Vaig entrar a treballar a la Fàbrica Samaranch, de nova creació del sector tèxtil. Fabricàvem tapisseria i vànoves de seda i de cotó.

Primer m'adjudicaren el torn del matí: de cinc a dues del migdia. Quan va néixer la meva filla Joaquina, em vaig canviar al torn de tarda, de dos quarts de dues del migdia a dos quarts d'onze del vespre. El jornal l'allargàvem per recuperar hores per al dissabte i poder arribar més aviat. (Aquí recordem el so de les sirenes del canvi de torn.) Deixo la nena a la Casa Cuna, que era un servei de guarderia infantil de la mateixa empresa. De fet, l'es- trenàrem.

M'inicio a la feina fent bitlles; després, rodets per ordi- i, finalment, sóc teixidora.

La cuina sempre m'ha agradat molt, malgrat que les entrades salarials eren un desastre. Quan entrava al Mercat, la boca se'm feia salivera pensant el que cuinaria i que després ens ho menjàrem. M'ha agradat guisar, em sortia tot molt bo: la corade- lla, els peus de porc, el bacallà, els canelons, els calamars farcits, les croquetes de Santa Teresa, la confi- tura de codony i de taronja...

El cinema no m'agradava gaire, sem- pre he sordejat. De música no hi entenc.

La Cisqueta Baruta fent ganxet.

Molins de Rei, plural; femení, singular

La Cisqueta Baruta i Bordes el dia de l'entrevista.

L'empresa Samaranch tenia biblioteca i allà canviàvem els llibres.

Què en penseu del treball de la dona fora de casa?

La feina de casa la feia com tothom, però tenia falles. La roba sempre m'ha fet basarda. Tocava fer-ho. Antigament es feia bugada un cop per setmana i es fregava el terra de genolls.

Quan era jove, a casa la mare, abans de rentar, es posava la roba en remull per estovar-la amb aigua de pluja; al damunt s'hi posaven cendres de forn i aigua calenta.

Ara, les feines de casa s'han simplificat.

Penso que és bo que la dona treballi, sempre que la feina de casa la delegui en una altra persona. Fer-ho tot és un desnivell. Representa una doble jornada.

La Guerra Civil?

Durant la Guerra Civil no passàrem

gana perquè treballàvem la terra, teníem aviram, fruites i hortalisses. De tall, no en menjàvem gaire. El que no teníem era pa, perquè anava molt car.

Vivíem prop del cementiri, a l'actual carrer de Narcís Monturiol. Allà estàvem un xic al marge; no vaig veure res. Alguna vegada bombardejaven; recordo una bomba sobre Can Samaranch.

La família del meu home, l'Antònio, eren de Corbera d'Ebre, a tocar del front de guerra; hagueren de fugir i estigueren amagats vint dies en una cova. Temporalment, fins a acabar la guerra, emigraren a Molins de Rei.

A la fàbrica no fèiem la jornada sencera, però es treballava.

Recordo que fèiem mitjons de llana per als soldats del front.

Quan hi havia perill, anàvem a dormir a la vinya, però a mi no m'agradava perquè anar a orinar era com-

Molins de Rei, plural; femení, singular

plicat. Teníem a prop els veïns de cal Capatàs i això m'incomodava. Vaig decidir quedar-me a casa, perquè també era un perill deixar la casa sola.

Vam passar molta por: ara han matat l'un, ara han anat a buscar l'altre. Fulano és mort...

La família del meu home, l'Antònio, eren de Corbera d'Ebre, a tocar del front de guerra; hagueren de fugir i estigueren amagats vint dies en una

Una qüestió m'ha quedat molt clara: la Federació Obrera fou un brogit humà molt creatiu, d'unes dimensions difícils d'imaginar als nostres dies.

cova. Temporalment, fins a acabar la guerra, emigraren a Molins de Rei.

Acabada la guerra civil, els de can Manxol, com a represàlia, ens retiraren l'arrendament de la terra.

Des de llavors que no deixo mai res al plat. A casa no es llença menjar. Del pa sobrer se'n fan sopes.

Postguerra...

Acabada la Guerra, la gent anava a la seva.

Tota la vida social se centrava en la família, la feina i el veïnatge. Fèiem molta vida de carrer. Els homes jugaven a cartes, les dones petaven la xerrada i la canalla jugava. Ara, tot això s'ha perdut.

Hi havia el racionament alimentari; a la fàbrica també ens el donaven.

La religió i la política

No m'interessen gens des de la Guerra. La mare era creient, anava a l'Església; jo, de rutina i perquè ho havia vist fer, també hi anava, fins que ho vaig abandonar. Quan vaig deixar d'anar-hi, no ho vaig trobar

a faltar.

La meva gran il·lusió: tenir una família...

Per a mi ha estat el més important a la vida.

Acabada la guerra em vaig casar amb l'Antoni Diego, nascut a Corbera d'Ebre l'any 1908. L'Antoni treballà a l'Empresa Majorista d'en Jaume Bofill (a cal Paró), havia fet hores a les Destil·leries Mas i tornant de la Guerra entrà de sereno a Can Samaranch.

En període de guerra estigué a Mora de Rubielos i a Oriola. Ens escrivíem i tornà l'abril del 1939.

Ens casàrem l'any 1943.

Recordo que entre el meu torn de treball a la fàbrica i el seu, la Quima quedava sola a casa. Més d'una vegada sortia al balcó plorant i en Josep de ca l'Esteve s'enfilava en una escala de pagès per consolar-la i abrigar-la.

La meva filla Joaquina nasqué l'any 1944 i va fer la comunió el 1952. Nasqué per mitjà d'una cesària, jo tenia pèrdues i em van haver de cui-

La vida que hi hagué dintre de les seves parets és irrecuperable; la Guerra, la postguerra i la nostra desmemòria ho han fet irrecuperable.

dar. La Pilar i en Joan de ca l'Amat ho van fer conjuntament amb la meva cosina, la Joaquina Bordes i Roig; no hi ha ningú com ells. Van ser més que de la família. Llàstima que van morir massa aviat.

Vaig enviduar fa vint-i-cinc anys. El meu home morí l'any 1979 d'un vessament cerebral. Sempre he viscut amb la Joaquina.

Ma filla anà primer a l'escola a les

Molins de Rei, plural;
femení, singular

Monges. L'àvia sovint els regalava ous; fins i tot, alguna gallina. Més endavant anà a les Escoles Nacionals i a repàs amb el mestre Josep Amat.

Els néts i els besnéts...

Estimo els néts i ells a mi. Els he viscut molt: la Isabel, en German i l'Anna; i els besnéts: en Bernat, la Rita i en Marcel, que està en camí.

Tot el que fa referència a ells ho gaudeixo molt.

A mi m'agradaria tenir-los a casa cada setmana.

Enguany hem fet cagar el tió dues vegades: una, a Molins de Rei i l'altra, al Papiol, a casa del nét.

També ens reunim tota la colla familiar per menjar calçots a l'aire lliure i ho gaudeixo.

La vida, el temps, la vellesa, la mort...

Tinc la sensació d'haver viscut força. Fa deu anys que estic en una cadira de rodes. M'ho prenc assossegadament i no em revolta. Dono molta feina a la Joaquina, que em cuida de meravella i té paciència.

Cada any vaig una temporada a les Llars Mundet: allà faig recuperació. Hi ha bons professionals. El tracte és encantador; hi estic gustosament. Ara, l'hivern se'm fa més curt que abans, a causa del canvi d'hora.

La mort em fa basarda i una mica de por.

Consideracions finals

Aquesta entrevista l'hem feta en tres sessions durant el gener del 2005, a casa de la Cisqueta, assegudes davant d'un finestrall que ens permetia contemplar tot el Baix Llobregat fins al mar. Això donava a la conversa un aire volador en l'espai i en el temps. Les converses m'han obligat a con-

sultar diversos llibres d'història local per poder ubicar l'època i els fets que s'esdevingueren a la vila, sobretot en la seva joventut. Al final us en faré la relació. Agraïxo a aquest treball la possibilitat de moure'm en una època excepcional: la del Molins de Rei d'inicis del segle vint.

La vila viu un període de puixança econòmica i social produïda per l'exportació de fruita a Europa, que està submergida en la Primera Gran Guerra (1914-1918), i la creació de noves fàbriques del sector tèxtil: Malvhey, Iborra, Torrebalarí i Samaranch.

Una qüestió m'ha quedat molt clara: la Federació Obrera fou un brogit humà molt creatiu, d'unes dimensions difícils d'imaginar als nostres dies. Els obrers industrials i agrícoles s'associaren i construïren amb els seus braços una entitat amb edifici modernista, d'en Cèsar i Martinell, que cobria un seguit de serveis de caire mutualista i cooperatiu. La vida associativa, sindical, mutualista i cultural de l'entitat desvetlla el disseny participatiu i emancipador del proletariat de la vila.

Mirant enrere i endavant m'adono que l'afer "Federació Obrera" fou i és una flagrant injustícia històrica que continua en els nostres dies. Cal recuperar l'edifici, que està molt malmès estructuralment. La vida que hi hagué dintre de les seves parets és irrecuperable; la Guerra, la postguerra i la nostra desmemòria ho han fet irrecuperable. Però el greuge històric sofert per l'entitat es podria si més no pal·liar, només de manera simbòlica, recuperant l'edifici per instal·lar-hi serveis per a les persones que tinguin poc o molt a veure amb el que allà s'hi va viure.

La Cisqueta vibrava quan parlàvem de la Federació Obrera. "Es clar, la majoria són morts o som molt vells i no podem pressionar."

Només la imatge externa que ofereix

Molins de Rei, plural; femení, singular

LES DONES, UNA HISTÒRIA IGNORADA ENTREVISTA A CISQUETA BARUTA I BORDES

Antònia Castellana Aregall

l'edifici de la Federació, si se'l contrasta amb els altres edificis de les entitats històriques vilatanes (la Joventut Catòlica i el Foment, les quals ens omplen d'orgull), t'adones que l'ofensa amb la Federació Obrera i el que representa per a moltes famílies de la vila continua. L'entrada de les tropes del General Franco un 25 de gener de 1939 va significar que els arrabassessin la propietat. Més endavant, allà hi instal·laren el Sindicat Feixista i únic, la CNS. Al cap de molts anys, el 1979, el primer Ajuntament Democràtic en sol·licita la restitució, empès pels fills de socis i l'Associació Obrera, creada per reivindicar-ne la devolució, que es consuma el desembre del 1997. Han passat set anys i em pregunto: i ara què fem? El repte continua...

Bibliografia:

Antonio Luque Ballesteros, Joan-Anton Carbonell Porron Gemma Tribó i Traveria, Josep Maria Riera i Bagué. *Coneguem la història de la vila*. Arxiu Municipal i Centre de Normalització Lingüística. 1986.

Joan-Anton Carbonell Porro. *Molins de Rei: vida social i política (1868-1936)*. Publicacions de l'Abadia de Montserrat. 1991.

Esteve Torelló i Pagès. *Procés polític de la vila de Molins de Rei (1909-1939)*.

Joan-Anton Carbonell Porro. *La Federació Obrera de Molins de Rei (1915-1936)*. Publicacions de l'Abadia de Montserrat.